

Білявська Вікторія

«Що я візьму з собою, коли піду Дорогою Краси». Жіночі образи в романі Марти Холл Келлі «Бузкові дівчата»

1. Вступ

Події Другої світової війни знайшли широке відображення у художній літературі, що сприяло осмисленню та подоланню отриманого травматичного досвіду. Марта Холл Келлі на сторінках роману «Бузкові дівчата» вперше в сучасній американській літературі звернулася до історії про концентраційний табір Равенсбрюк і долі жінок, які там були ув'язнені, вона майстерно показала суперечність, а часто й трагічність ситуацій, у яких жінки були змушені боротися за власне життя, людську гідність, а в подальшому – за право пам'ятати, розказувати свою історію, бути почутими та незабутими.

Своєрідність жіночої творчості, особливість художнього мислення, специфіка «жіночого письма», способи та прийоми створення жіночих образів тощо, активно вивчалися представницями феміністичної критики та гендерних студій. Серед дослідниць, які одними з перших в сучасному українському літературознавстві звернулися до кола окреслених вище питань, варто виокремити праці Віри Агеевої, Оксани Забужко, Ніли Зборовської, Тамари Гундорової, Соломії Павличко та ін. В останні десятиліття важливими у цьому аспекті є дослідження Тетяни Качак, Людмили Тарнашинської, Людмили Таран, Софії Філоненко, Роксани Харчук, Олени Юрчук та ін.

Творчість Марти Холл Келлі, яка на сьогодні має у своєму доробку низку романів («Бузкові дівчата», «Золоті Голубки», «Загублені ружі», «Соняшникові сестри»), лише побіжно ставала об'єктом наукового зацікавлення. В американському літературно-критичному дискурсі маємо лише ряд переважно позитивних рецензій та оглядів на дебютний роман «Бузкові дівчата», який протягом десяти тижнів залишався у списку бестселерів Publisher Weekly і увійшов до переліку кращих книжок 2016

року. У вітчизняному літературознавстві на увагу заслуговує стаття Ольги Харлан «Квітка номеносфера: поетика заголовків сучасних романів», у якій проаналізовано взаємозв'язок заголовку роману «Бузкові дівчата», де образ квітки «виступає своєрідною загадкою, натяком, зміст якого розшифровує сюжет твору» (Харлан, 2022, с. 241), з його символічним наповненням, проте ключові аспекти, серед яких образна система, проблематика, особливості композиції, потребують додаткового осмислення. У пропонованій праці зупинимось на багатовимірності конструювання жіночих образів як синтезу історично достовірних фактів, що лягли в основу їхнього створення, та авторської уяви, а також розглянемо специфіку суто жіночої екзистенції в межах ситуацій (досвід війни, окупації, перебування в концентраційному таборі, тортури та медичні досліді). З огляду на розгалужену систему образів, зосередимо увагу на трьох ключових постатях: Касі Кужмерик, Герти Оберхойзер та Кароліні Феррідей, оскільки вони становлять осердя кожної з трьох сюжетних ліній, і саме з їхньої перспективи розгортається оповідь. Досягнення поставленої мети передбачає використання культурно-історичного методу наукового дослідження, який сприятиме розкриттю жіночих образів у контексті тієї епохи, яку вони представляють, а також дозволить проаналізувати мотивацію вчинків героїнь, продиктовану зовнішніми чинниками. Увиразнення жіночої оптики роману й розкриття стереотипів, породжених патріархальному суспільстві, будуватиметься на феміністичному підході до інтерпретації тексту.

2. Кася Кужмерик

Наймолодшою героїнею роману є польська школярка Кася Кужмерик, підлітка, яка на собі відчує жахи війни, окупації та концентраційного табору. Протягом усього розвитку сюжету вона нерозривно пов'язана із Сюзаною, своєю старшою рідною сестрою, з якою вони пройшли усі кола «Жіночого пекла», як називали концтабір у Равенсбрюці, та взаємини з якою стали віддзеркаленням найтісніших зв'язків між жінками, що було вкрай важливо для самої письменниці. Як стверджує авторка у післямові до роману, для неї обов'язково було показати атмосферу «сестринства», яка панувала між ув'язненими: «У Равенсбрюці, який був у гітлерівській Німеччині єдиним суто жіночим концтабором, життя арештантки залежало від її стосунків з іншими жінками. Навіть сімдесят років по тому колишні в'язні називають своїх подруг по нещастю „сестрами“, тому я визнала за доречне поставити в центр своєї розповіді долю двох сестер» (Холл Келлі, 2021, с. 535). Образи Касі та Сюзани мають як реальні

прототипи, так є й втіленням досвіду усіх жінок, над якими нацистські лікарі проводили медичні експерименти. «У широкому сенсі Кася Кужмерик та її сестра Сюзана змальовані з Ніни Іванської та її сестри терапевта Христини, котрі обидві зазнали в Равенсбрюці хірургічних втручань. Цих героїнь свого роману я виліпила з характерів та життєвого досвіду сімдесяти чотирьох польських Кроликів¹, до яких я перейнялася любов'ю під час свого дослідження, і я сподіваюсь, що вони служитимуть взірцями духу та мужності, які характеризують усіх цих жінок» (Холл Келлі, 2021, с. 535).

Кася, підлітка, яка, перебуваючи з родиною в окупованому нацистськими військами Любліні, вирішила боротися і стала частиною польського підпілля, руху Szare Szeregi (Сірі Шеренги), участь у якому відіграла ключову роль в її подальшій долі. Разом із матір'ю, сестрою та кількома знайомими жінками потрапляє до концентраційного табору Равенсбрюк поруч з німецьким містом Фюрстенберг, де буде змушена щодня важко працювати та змагатися за право на гідне людське існування. На мотивацію її учинків вирішальний вплив матиме почуття провини, яке не відступить навіть після визволення з табору та закінчення війни, вона пройде довгий шлях до прийняття та прощення, передовсім себе самої.

Щоб не збожеволіти від рутинної присутності смерті, яка стала невід'ємним атрибутом табірної буття, ув'язнені відволікалися мріями, спогадами про минуле життя та іграми, одна з яких називалася «Що я візьму з собою, коли піду Дорогою Краси». Так дівчата називали центральну табірну алею засаджену липами. «[...] Якщо арештантку засуджували до страти, то до розстрільної стіни її силоміць вели Дорогою Краси. Якщо жінці таланило, то вона мала достатньо часу, щоби її табірні подруги зробили їй зачіску і причепурили, аби вона, йдучи на смерть, мала гарний вигляд» (Холл Келлі, 2021, с. 224). Прагнення бути гарною хоча б наостанок навіть у немислимих умовах концентраційного табору пояснює у своїх мемуарах Едіт Егер, видатна лікарка-психотерапевт, якій вдалося вижити разом із сестрою в Аушвіці. Дівчина, отримавши тепле, таке жадане пальто (адже арештантки потерпали від холоду), відразу ж виміняла його на «хімерне, тонке, яке ледь прикривало коліна і зовсім відкривало груди. Сексуальна річ була потрібніша Магді для виживання, ніж тепла. Відчуваючи себе привабливою, вона дечого набувала: почуття гідності мало для неї більшу цінність, ніж фізичний комфорт» (Егер, 2021, с. 75). Такий самий ефект мали й «конкурси краси», які влаштовували жінки в Аушвіці:

¹ Польськими «кроликами» Равенсбрюка називали особливу категорію жінок, переважно польок, ув'язнених у концентраційному таборі, над якими проводили медичні дослідження, що призводили до смерті або каліцтва на все життя.

«Ми позуємо у наших сірих безрозмірних сукнях та тьмяній спідній білизні. Одна угорка каже, що вся краса в плечах. Ніхто не може стати в позу так майстерно, як Магда. Вона отримує перемогу» (Егер, 2021, с. 75).

Окрім відчайдушного бажання не втратити власної гідності, важливим прагненням арештанток, які пережили досвід медичних експериментів, було розказати світу свою історію. Як зазначала Ванда Полтавська, колишня ув'язнена, яка вижила та залишила спогади про перебування в таборі: «Багато жінок переживали табір Равенсбрюк, але переживали його по-іншому, ніж ми, ніж „Versuchskaninchen“ – „króliczki“ – „кролики“. [...] Нам було б легше помирати, якби ми твердо знали: звістка про те, як ми загинули, долетить до зовнішнього світу» (Полтавська, 2008, с. 10).

Медичні експерименти, проведені на здорових жінках, пізніше визнані на Нюрнберзькому процесі злочинами проти людяності, вимагатимуть від Касі та її подруг особливої мужності та сили духу. Саме в образі Касі Кужмерик авторка втілила досвід Богуміли Ясюк та Кристини Чиж (чії листи зберігаються у відділі мартирології Люблінського музею). «Ще у таборі ув'язнені вирішили за будь-яку ціну розповісти, що з ними відбувалося. 1943 року почали писати сечею між рядків та на полях своїх листів. Щоб адресати здогадалися про невидиме послання, перші літери рядків листів складалися у слова „лист сечею“, а в тексті чорнилом дівчата нагадували про книги, де використовувався схожий метод. Цензори бачили тільки невинні привіти близьким, а тим часом інформація про експерименти дійшла до дядька Богуміли, який служив у Армії Крайовій. За допомогою армійських кур'єрів він переправив листи племінниці далі — у Лондон, польському уряду у вигнанні, та в Женеву, в Міжнародний Червоний Хрест. У травні 1944 року радіостанція в містечку Бакінгемшир випустила передачу, де листи дівчат зачитали в перекладі англійською» (Гонсалес-Гальєго, 2021). Однак, про це дівчата дізнаються значно пізніше. У романі таким зв'язковим поміж арештантками та зовнішнім світом став батько Касі, і звістка, яку він зумів подати, втілила надію і надала сили боротися далі: «То була катушка з червоними нитками. „Радість“ – заяложене слово, але саме радість відчула я того дня, сидючи на своїй койці, бо збагнула, що татусь прочитав мого потаємного листа. Мені захотілося стати посеред кімнати й кричати від радості, але натомість я цьомкнула маленьку дерев'яну катушку і просунула її поміж стиснутими долонями моєї сплячої сестри. Це Різдво стало найкращим за все моє життя, бо тепер я знала, що ми більше не самотні, що про нас знають» (Холл Келлі, 2021, с. 299). Попереду будуть табірні протести, розстріли, переховування, але разом із тим й неймовірне бажання вижити.

Образ Касі – один із найскладніших у романі, адже є поєднанням збірних рис реальних жінок, які вижили після експериментів у Равенсбрюці, та авторського бачення теми дорослішання молодої людини, пізнання себе і світу, ускладненої потребою героїні зберегти власну індивідуальність та позбутися почуття провини, яке не дозволяє вибудувати стосунки з найближчими людьми. Однак, авторці не вдалося уникнути певної ідеалізації та статичності в моделюванні цього образу. Пережиті події не віддзеркалилися на характері героїні, домінантами якого протягом усього розвитку сюжету були хоробрість та показна відчайдушність.

Історія Касі, якій на той момент виповнилося лише двадцять два роки, не закінчується визволенням із Равенсбрюка. Пережити війну та концтабір виявляється замало, привиди минулого та почуття провини переслідуватимуть її ще дуже довго. Лише розкриття загадкового зникнення в таборі її матері, що було пов'язано з лікаркою Гертою Оберхойзер, та відновлення справедливості дозволять їй рухатися далі.

3. Герта Оберхойзер

Герта Оберхойзер – це реальна особа, ім'я якої авторка зберегла без змін, єдина жінка-лікар у суто жіночому таборі та єдина жінка-лікар, яка, попри те, що була засуджена в Нюрнберзі за злочини проти людяності, зберегла життя, а після війни, приховуючи власне минуле, зуміла продовжити медичну практику. Письменниця, претендуючи на об'єктивність, дослідивши архівні матеріали, листи, спогади, свідчення очевидців, намагається відповісти на єдине питання: «Як же могла вона вчинити те, що зробила, особливо стосовно інших жінок?» (Холл Келлі, 2021, с. 537). У романі авторка зосередилася на кількох ключових моментах, які могли вплинути на мотиви поведінки та вчинків Герти, а саме: умови зростання, невиліковна хвороба і смерть батька, складна економічна ситуація в країні, що сприяла загостренню соціальної фрустрації, посилення патріархальності німецького суспільства після приходу Гітлера до влади, втрата етичних орієнтирів, нацистська пропаганда та амбітність самої дівчини, яка намагалася реалізуватися в будь-який спосіб, – усе це зробило її породженням своєї епохи й допровадило до морального занепаду.

На перших сторінках роману – 1939 рік, Дюссельдорф. Герті виповнилося двадцять п'ять років, вона студентка старших курсів медичного факультету, який невдовзі закінчить за прискороною програмою, має успіхи у вивченні хірургії, проте вона жінка, а це означає, що при владі нацистів їй заборонено мати таку спеціалізацію, вона може розраховувати лише на місце дерматолога, а це значно менше, ніж дівчина прагне. Матеріальне

становище, з яким Герта намагається дати собі раду, стрімко ускладнюється: «Отже, мої заробітки невдовзі впали майже до нуля. Стан батька погіршився з важкого на критичний, і мутті доводилося залишатися вдома, щоби за ним доглядати. Я ледь спромагалася утримувати нашу родину з трьох чоловік. Минуло небагато часу, і я стала єдиним лікарем у Дюссельдорфі, котрий потерпав від недоїдання. Тому мені довелося знову повернутися на роботу до м'ясної крамниці дядька Гайнца» (Холл Келлі, 2021, с. 93).

Реалізуватися у професійній сфері для Герти було вкрай важливо, оскільки за освіту вона заплатила занадто дорого: гроші на навчання дала тітка Ільза як плату за нерозголошення факту сексуального насильства, якого зазнавала дівчина від дядька Гайнца протягом багатьох років. Герта боролася з цілим комплексом проблем: перенесення на себе провини за зґвалтування, тотальна самотність та відсутність можливості поговорити відверто з батьками, тривале відчуття себе жертвою в замкненому колі, безсилля та зневіра. Концентраційний табір у Равенсбрюку, куди дівчина влаштувалася лікаркою, виявився єдиним виходом із ситуації, проте замість надії на Герту чекав моральний занепад, адже вона сама перетворилася на ката для сотень своїх жертв.

Авторка, демонструючи складність та неоднозначність образу Герти, спочатку показує сум'яття й сумніви, які переважали в її душі в перші дні перебування у таборі, коли вона зрозуміла, чим займатиметься. Переломним моментом і точкою неповернення стало введення першої смертельної ін'єкції арештантці та слова лікаря Фріца: «Послухай, ти робиш їм велику послугу [...]. Уяви собі, що вони – хворі собаки, яких потрібно приспати. Виконуй цю роботу добре – і вони не страждатимуть» (Холл Келлі, 2021, с. 144). У подальшому Герта вже не потребуватиме жодного виправдання, адже всі здійснені нею звірства пояснюватиме благом для Німеччини, вона стала бездушною машиною для вбивств, яка чітко виконує свої функції та дотримується інструкцій:

«– Схоже, тебе дратує те, що попіл із крематорію забруднює тобі піджак. Хочеш, поговоримо про це?

– Я всього-на-всього волію носити чистий білий піджак, Вільмере. Чи, може, таке бажання є порушенням правил поведінки?» (Холл Келлі, 2021, с. 304).

Білий піджак лікаря, вкритий чорним попелом крематорію, стає промовистим символом спотвореної злом нацизму епохи, у якій Герта, яка сама обрала свою професію, замість допомоги та порятунку несе страждання і смерть.

Однією з домінант, довкола якої будується образ Герти, є самотність. Вона не мала подруг, чим наче пишалася і про що підкреслено зазначала

комендантові табору, почувалася чужою у власній родині та серед іншого персоналу, не знала, що означає бути в спільноті сестринства, хоча цього прагнула, була членом спілки німецьких дівчат жіночого крила молодіжного руху нацистської партії. Проте залучення до таємних експериментів Гебхардта та отримання нагороди «Хрест за військові заслуги», що стало для дівчини символом визнання, дозволило їй відчути свою винятковість, потрібність та врешті приналежність до чогось більшого: «Мутті зомліє від нервового нападу, якщо я з'явлюся додому з тією відзнакою: срібний хрест на червоно-чорній стрічці. Цю нагороду створив сам фюрер. Я буду серед тих нечисленних обранців, які отримали її. Досить згадати лишень два прізвища: Адольф Ейхман та Альберт Шпеер» (Холл Келлі, 2021, с. 248).

Письменниця, розкриваючи образ Герти, зуміла оприявнити трансформацію, яка відбувалася з мільйонами німців у часи правління Гітлера і про яку Е. Фромм, дослідник психології нацизму, писав: «Для пересічної людини немає нічого важчого, ніж почуватися самотньою, не належачи до жодної великої групи, з якою вона могла б себе ототожнити. Громадянин Німеччини, якими б чужими не були для нього принципи нацизму, повинен обирати між самотністю і почуттям єдності з Німеччиною, і більшість обрала єдність» (Фромм, 2019, с. 205).

У проведенні дослідів Гебхардта вона бачила не катування і смерті жінок, а можливість утвердитися та реалізуватися в професійному вимірі. Арештантки для Герти втратили людську сутність і перетворювалися на піддослідних кроликів, розхідний матеріал, який просто має бути використаний за призначенням. Письменниця покладає на Герту й безпосередню відповідальність за переслідування «кроликів», свідків медичних експериментів, які вижили. На відміну від своїх жертв, у яких не було вибору, Герта сама обрала свій шлях, хоча й відмовлялася нести відповідальність за ухвалені рішення: «Чому я мала бути обвинуваченою? Я просто погодилася обійняти посаду табірної лікарки, бо мене до цього змусило життя. І тим, хто тут загинув, було вже запізно погрожувати мені своїми кістлявими пальцями та давати свідчення проти мене» (Холл Келлі, 2021, с. 328). Образ Герти є виразно детермінований зовнішніми чинниками і вибудовується довкола схеми перетворення жертви на ката, що підсилюється однозначним вирішенням складної моральної дилеми. Також простежуються риси втрати суб'єктності, адже з особистості, яка готова була боротися, Герта перетворюється на знеособлений елемент нацистської ідеології.

4. Кароліна Феррідей

Образ Кароліни Феррідей, колишньої акторки й відомої американської філантропки, має потужну біографічну основу, оскільки письменниця використала її особисті листи та розповіді, а також спогади людей, які були з нею знайомі. У «Бузкових дівчатах» образ Кароліни виконує ряд важливих функцій, а саме: об'єднує сюжетні лінії Касі й Гerti, що сприяє створенню єдиного романного полотна, допомагає увиразнити контраст поміж зображенням Європи, охопленої війною, та Америки, громадяни якої не зазнали відчутних змін після початку війни, могли й далі жити, насолоджуючись ковзанкою на Різдво в Центральному парку на П'ятій авеню; дозволяє яскравіше змалювати історичний контекст, акцентуючи увагу на політичній проблематиці, а також є втіленням ідеї М. Холл Келлі про силу людської спільноти, яка, об'єднавшись, здатна протистояти злу. Кароліна втілює тип нової особистості, сильної, активної, цілеспрямованої, зосередженої на реалізації власного потенціалу, її шлях – це активний пошук себе, намагання балансувати на межі стереотипних патріархальних уявлень, які панують у світському товаристві Нью-Йорка, до якого вона відчуває свою приналежність й від якого одночасно намагається дистанціюватися, та боротьби із загрозами, які ширить нацистська Німеччина у світі.

Кароліна виділяється на тлі своїх подруг, які існують у середовищі, де переважають переконання про те, що жінка може бути щасливою лише в родинній сфері, і на слова подруги: «[...] тобі треба поспішати, бо маєш вийти заміж і народити. Жіночі яйцеклітини дегенерують, як ти знаєш», – відповідає: «Ти можеш мати дитину й чоловіка; я ж просто хочу бути щасливою, Бетті» (Холл Келлі, 2021, с. 216–217). Вона за духом буде значно ближче до Касі й інших жінок, які вижили в Равенсбрюці, адже знайшла в собі сили бути собою, свідомо здійснила вибір і повністю взяла на себе відповідальність за свої дії: «Я відчула себе вільною від необхідності марнувати своє життя на задоволення примх того товариства, я була вільною, аби йти своїм власним шляхом» (Холл Келлі, 2021, с. 266).

Письменниця намагається балансувати, майстерно переплітаючи біографічний фактаж із життя реальної міс Феррідей та події, які б сприяли динамічному розвиткові сюжету. Як зазначає авторка, «одним істотним відхиленням від реальних подій є стосунки Кароліни з Полем Родьєром, персонажем, якого створила моя уява. Ці стосунки я вигадала для того, щоб надати ставленню Кароліни до Франції особистого забарвлення і драматизувати події, які там відбувалися» (Холл Келлі, 2021, с. 540). Образ Поля Родьєра, французького актора, який підкорив Бродвей, дозволив авторці створити ряд ситуацій, у яких Кароліна щоразу мала самотійно

зробити власний вибір. Кожне наступне рішення демонструвало посилення складності образу дівчини, додаючи глибини і драматизму її характеру, ключовим елементом якого залишалася жертвність.

Виконуючи функції голови відділу сімейної допомоги при Французькому консульстві, вона щодня стикається з наслідками війни: напливом біженців, візовими обмеженнями, вичерпанням допомоги, якої потребують діти у Франції тощо. Героїня не сприймає розмірену американську невизначеність: «Зараз не на часі порушувати питання про те, що Рузвельт має офіційно дозволити Франції купувати американські літаки. Недоречно дратувати прихильників політики ізоляціонізму» (Холл Келлі, 2021, с. 13), намагається свою діяльність спрямовувати на благо інших. Перебування коханого Поля спочатку на окупованих теренах Франції, а потім у концтаборі, значно підвищує рівень напруги цієї сюжетної лінії, а разом із цим ще більше демонструє самопожертву та відданість, як характерні риси Кароліни.

Після війни шляхи Касі та Кароліни перетинаються, оскільки міс Феррідей організовує поїздку жінок, постраждалих від медичних експериментів у таборі, до Америки, допомагає у реабілітації, домагається виплати їм компенсацій (після війни комуністична Польща не визнавалася, тому багато вцілілих жертв нацизму не могли отримати репарацій), дає їм можливість бути почутими по той бік океану. Спільні дії Кароліни та колишніх арештанток Равенсбрюку змусили німецький уряд у 1960 році скасувати лікарську ліцензію Герти Оберхойзер, щоб вона більше ніколи не змогла займатися лікарською практикою, що стало найгіршим покаранням для лікарки і тріумфом справедливості для її жертв.

5. Висновки

Отже, в романі «Бузкові дівчата» Марти Холл Келлі спільною рисою моделювання жіночих образів є використання прототипів, індивідуальних або збірних, що досягається шляхом зануренням персонажів в історично-культурний контекст. Кароліна Феррідей і Герта Оберхойзер – реальні постаті, а образ Касі є збірним і відзначається складним художнім синтезом досвідів арештанток, які були піддані медичним експериментам у таборі Равенсбрюк. Позбавлена пафосу трагічна сторінка історії європейської цивілізації проявляється крізь призму індивідуальних переживань, екзистенції жінок у межах ситуацій. Характеротворення героїнь вибудовується на конкретній домінанті (хоробрість Касі, самотність Герти, самопожертва Кароліни), що у цілому дещо послаблює їхню виразність та призводить до схематичності.

Література

1. Гонсалес-Гальєго Ріна 2021. Польські «кролики» Равенсбрюка. *Нова Польща*. <https://novapolshcha.pl/article/polski-kroliki-ravensbryuka/> (Accessed: 11.01.2025).
2. Егер Едіт 2021. *Вибір: прийняти можливе*. Київ: Книголав.
3. Фромм Еріх 2019. *Втеча від свободи*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
4. Харлан Ольга 2022. Квіткова номеносфера: поетика заголовків сучасних романів. *Співи землі: біологія та екологія в літературі та культурі: матеріали міжнародної наукової конференції (22–23.09.2022 р.)* / ред. кол. О. П. Новик, О. Д. Харлан. Бердянськ: БДПУ.
5. Холл Келлі, Марта 2021. *Бузкові дівчата*. Київ: Нора-Друк.
6. Półtawska, Wanda 2009. *I boję się snów*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.

References

1. Gonsales-Galiego, Rina 2021. Polski «krolyky» Ravensbriuka [Polish “rabbits” of Ravensbrück]. *Nova Polshcha*. <https://novapolshcha.pl/article/polski-kroliki-ravensbryuka/> (Accessed: 11.01.2025). (In Ukrainian)
2. Eger, Edit 2021. *Vybir: pryiniaty mozhlyve* [The Choice: Embrace the Possible]. Kyiv: Knyholav. (In Ukrainian)
3. Fromm, Erikh 2019. *Vtecha vid svobody* [Escape from Freedom]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». (In Ukrainian)
4. Kharlan, Olha 2022. Kvitkova nomenosfera: poetyka zaholovkiv suchasnykh romaniv [The Flower Nomenosphere: The Poetics of Contemporary Novel Titles]. *Spivy zemli: biolohiia ta ekolohiia v literaturi ta kulturi: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (22–23.09.2022 r.)* / red. kol. O. P. Novyk, O. D. Kharlan. Berdiansk: BDP. (In Ukrainian)
5. Hall Kelly, Martha 2021. *Buzkovi divchata* [Lilac Girls]. Kyiv: Nora-Druk.
6. Półtawska, Wanda 2009. *I boję się snów* [And I Am Afraid of Dreams]. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła. (In Polish)

«Що я візьму з собою, коли піду Дорогою Краси».

Жіночі образи в романі Марти Холл Келлі «Бузкові дівчата»

Білявська Вікторія, кандидат філологічних наук. Житомирський державний університет імені Івана Франка, кафедра української та зарубіжної літератур і методик їх навчання, доцент. wiktoria11288@gmail.com, ORCID: 0009-0003-3490-0154.

У пропонованій статті на прикладі дебютного роману «Бузкові дівчата» сучасної американської письменниці Марти Холл Келлі досліджено жіночі образи, які створили поліфонічність звучання тексту, адже дозволили продемонструвати історичну ситуацію, охопленої війною Європи з різних перспектив: з позиції жертви нацизму – Касі Кужмерик, військової злочинниці – Герти Оберхойзер й американської філантропки – Кароліни Феррідей. У пропонованій праці зацентовано

увагу на багатомірності конструювання жіночих образів як синтезу історично достовірних фактів, що лягли в основу їхнього створення, та авторської уяви, а також розглянуто специфіку суто жіночого досвіду екзистенції в межових ситуаціях (досвід війни, окупації, перебування в концентраційному таборі, тортури та медичні досліді).

Образ Касі – один з найскладніших у романі, адже є поєднанням збірних рис реальних жінок, які вижили після експериментів у Равенсбрюці, та авторського бачення теми дорослішання молодої людини, пізнання себе і світу, потреби зберегти власну індивідуальність та позбутися почуття провини, яке не дозволяє вибудувати стосунки з найближчими людьми. На прикладі Герти письменниця досліджує механізми (пропаганда, загострення соціальної фрустрації, посилення патріархальності німецького суспільства після приходу нацистів до влади), які призводять до втрати будь-яких етичних орієнтирів і цілковитого морального занепаду особистості. Образ Кароліни виконує ряд важливих функцій: об'єднує сюжетні лінії Касі й Герти, що сприяє створенню єдиного романного полотна, допомагає увиразнити контраст поміж зображенням Європи, охопленої війною, та Америки, громадяни якої не зазнали відчутних змін після початку війни, дозволяє яскравіше змалювати історичний контекст, акцентуючи увагу на політичній проблематиці, а також є втіленням ідеї М. Холл Келлі про силу людської спільноти, яка, об'єднавшись, здатна протистояти злу.

Ключові слова: сучасний американський роман, Марта Холл Келлі, жіночий образ, жіночий досвід, межова ситуація.

“What I will take with me when I walk the Road of Beauty”.

Female characters in Martha Hall Kelly's novel *Lilac Girls*

Viktoriia Biliavska, candidate of philological sciences. Zhytomyr Ivan Franko State University, Department of Ukrainian and Foreign Literature and Methods of Teaching, associate professor. wiktoria11288@gmail.com, ORCID: 0009-0003-3490-0154.

The article explores the female characters in the debut novel *Lilac Girls* by contemporary American writer Martha Hall Kelly. These characters create a polyphonic narrative voice, allowing the novel to depict the historical situation of war-torn Europe from different perspectives: from the viewpoint of a Nazi victim (Kasia Kuzmerick), a war criminal (Herta Oberheuser), and an American philanthropist (Caroline Ferriday). The article highlights the multidimensional nature of the female characters, constructed as a synthesis of historically accurate facts and the author's imagination. It also examines the specificity of uniquely female experiences of existence in extreme situations (war, occupation, life in a concentration camps, torture, and medical experiments).

Kasia's character is one of the most complex one in the novel, as she combines traits of real women who survived experiments at Ravensbrück with the author's interpretation of a young woman's coming of age, her search for identity, and her struggle to preserve her individuality and overcome the guilt that hinders her ability to build relationships with loved ones. Through the character of Herta, the author investigates the mechanisms (propaganda, intensified social frustration, the reinforcement of patriarchy in German society following the

rise of the Nazis to power) that lead to the loss of ethical bearings and the complete moral degradation of an individual. The character of Caroline serves several important functions: she connects the plotlines of Kasia and Herta, helping to create a cohesive narrative; she accentuates the contrast between war-torn Europe and the United States, where citizens did not experience drastic changes following the outbreak of war; she vividly portrays the historical context by emphasizing political issues, and she embodies M. Hall Kelly's idea of the power of human solidarity – the ability of a united community to stand up against evil.

Keywords: *contemporary American novel, Martha Hall Kelly, female characters, female experience, extreme situations.*

„Mit viszek magammal, amikor elindulok a Szépség Útján”.

Női alakok Martha Hall Kelly *Orgonalányok* című regényében

Biljavszka Viktória, filológiai tudományok kandidátusa. Zsitomiri Ivan Franko Állami Egyetem, Ukrán és Világirodalom, Oktatásmódszertani Tanszék, docens. wiktoria11288@gmail.com, ORCID: 0009-0003-3490-0154.

A tanulmány Martha Hall Kelly kortárs amerikai író *Orgonalányok* című debütáló regénye alapján vizsgálja azokat a női alakokat, amelyek polifonikus hangzást kölcsönöznek a szövegnek. Ez a sokszólamúság lehetővé teszi, hogy a háború sújtotta Európa történelmi helyzete különböző nézőpontokból táruljon fel: a náciizmus egyik áldozatának (Kasia Kuzmerick), egy háborús bűnösnek (Herta Oberheuser), valamint egy amerikai filantrópnek (Caroline Ferriday) szemszögéből. A tanulmány kiemeli a női karakterek sokdimenziós megformálását, amely a történelmileg hiteles tények és az írói fantázia szintéziséből született meg. Ezenkívül elemzi a kifejezetten női tapasztalatok sajátosságait extrém helyzetekben (háború, megsemmisítés, koncentrációs táborok, kínzás és orvosi kísérletek).

Kasia alakja a regény egyik legösszetettebb figurája: olyan valós női túlélők vonásait ötvözi, akik átestek a ravenbrücki kísérleteken, miközben megjelenik benne a fiatal felnőtté válás folyamata, az önismeret keresése, az egyéni identitás megőrzésének vágya, valamint a bűntudat feldolgozásának nehézsége, amely megakadályozza a közeli kapcsolatok kialakítását. Herta karakterén keresztül az író azt vizsgálja, milyen mechanizmusok (propaganda, társadalmi frusztráció erősödése, a náci hatalomátvétel után megnövekedett patriarchalitás a német társadalomban) vezetnek az etikai iránytű teljes elvesztéséhez és az egyén morális összeomlásához. Caroline alakja több fontos szerepet tölt be: összekapcsolja Kasia és Herta történetvonalait, ezzel elősegíti a regény egységes szerkezetének kialakítását; kiemeli a háború sújtotta Európa és a viszonylag érintetlen Amerika közötti kontrasztot; színesebben jeleníti meg a történelmi kontextust, ráirányítva a figyelmet a politikai kérdésekre; továbbá megtestesíti Martha Hall Kelly azon gondolatát, hogy az emberek közössége, ha összefog, képes szembeszállni a gonosszal.

Kulcsszavak: *kortárs amerikai regény, Martha Hall Kelly, női karakterek, női tapasztalatok, extrém helyzetek.*